

Περί Έρωτος

«Έρωσ ανέκατε μάχαν, Έρωσ, ός εν κήμασι πίπτεις, ός εν μαλακαίς παρειαίς νεάνιδος εννυχεύεις, φοιτάς δ' υπερπόντιος εν τ' αγρονόμοις αυλαίς· καί σ' ούτ' αθανάτων φύξιμος ουδείς ούθ' αμερίων σέ γ' ανθρώπων. Ο δ' έχων μέμνηεν. Σύ καί δικαίων αδίκους φρένας παρασπάς επί λώβα, [...]»,

«Έρωτα ανίκητε στη μάχη Έρωτα, ανίκητε σε κάθε μάχη, συ που κυριαρχείς όπου κι αν πατήσεις, συ που ξενυχτάς τα κορίτσια με τα τρυφερά μάγουλα, που δρασκελάς πάν' από θάλασσες και τρυπώνεις στους κήπους, κανείς δε γλυτώνει από εσένα, μήτε Θεός μήτε θνητός. Όποιον αγγίξεις, τον επαλαβώνεις. Συ, άνθρωπο φρόνιμο εξωθείς στ' άδικο και στο χαμό[...]», είναι τα ομορφότερα -παράδοξο αλήθεια- λόγια που ενσωμάτωσε ο Σοφοκλής στην τραγωδία του *Αντιγόνη*, βλέποντας τη δύστυχη να τη σέρνουν άκαιρα στον τάφο.

Ο έρωτας είναι ένα θέμα διαχρονικό που απασχόλησε όλους τους ανθρώπους από την αρχαιότητα μέχρι και τις μέρες μας. Είναι μία από τις πιο έντονες και περίπλοκες ανθρώπινες επιθυμίες.

Σύμφωνα με τη μυθολογία, η σύλληψη του Έρωτα έγινε στους κήπους του Δία την ημέρα που είχε τα γενέθλιά της η Αφροδίτη. Στη γιορτή που έγινε εκείνη τη μέρα προς τιμήν της, παρευρέθηκε και ο Πόρος, που ήταν γιος της Μήτιδας και προσωποποιούσε την πρακτική ευφυΐα. Η Πενία θέλησε και κατάφερε τελικά να συνευρεθεί μαζί του και από τη μεταξύ τους ένωση προήλθε ο Έρωτας. Φυσικό επακόλουθο ήταν ο Έρωτας να γίνει ακόλουθος και θεράποντας της Αφροδίτης, από τη στιγμή που η γέννησή του συνέπιπτε με τη γέννηση της θεάς Αφροδίτης.

Ο έρωτας μέσα στη διάρκεια των αιώνων αντιμετωπίστηκε με ποικίλους και πολλές φορές αντιφατικούς τρόπους. Επειδή ο άνθρωπος δεν ήταν σε θέση να ερμηνεύσει τη δύναμη που έχει ο έρωτας και την οποία ασκεί πάνω του ωθώντας τον στην ηδονή και στην επιδίωξή της, αρχικά τον αντιμετώπισε ως ένα μυστήριο της φύσης. Στη συνέχεια, δεν ήταν λίγοι αυτοί που αναδείξαν τις αρνητικές πλευρές που έχει ο έρωτας στη ζωή των ανθρώπων κι αυτό γιατί θεωρούσαν ανήθικη τη σαρκική απόλαυση.

Ο Πλάτωνας αντιλαμβάνεται τον έρωτα σε μια μεταφυσική σφαίρα, καθώς αποτελεί το κλειδί που ανοίγει την πόρτα της ψυχής και δίνει τη δυνατότητα στους θνητούς να εισέλθουν στον κόσμο των ιδεών. Μέσα από την ένωση με τις ιδέες που βρίσκονται έξω από τον κόσμο των αισθήσεων, η ζωή του ανθρώπου αποκτά νόημα.

Στο *Συμπόσιο* του Πλάτωνα εξυμνείται ο έρωτας και όλοι οι παρευρισκόμενοι πλέκουν το εγκώμιό του, ο καθένας ξεχωριστά σύμφωνα με τις γνώσεις, αλλά και τα βιώματά τους. Πρώτος πήρε το λόγο ο νεαρός Φαίδρος, όπου στη σύντομη ομιλία του, περιγράφει πρώτα την αγάπη ως έναν «μεγάλο και φοβερό θεό», του οποίου η αρχέγονη φύση του δίνει προτεραιότητα έναντι άλλων θεοτήτων. Το να είσαι ερωτευμένος, υποστηρίζει, είναι καλό για τον χαρακτήρα κάποιου γιατί προκαλεί «ντροπή για την ατιμωτική συμπεριφορά και υπερηφάνεια για την καλή συμπεριφορά». Στο πεδίο της μάχης, προτείνει ο Φαίδρος, ένας άντρας προτιμά να πεθάνει παρά να εγκαταλείψει την αγάπη του. Έτσι, η αγάπη κάνει τους άντρες θαρραλέους ακόμα και όταν δεν είναι από τη φύση τους γενναίοι. Ο Πausanias συνδέει τον Έρωτα με την Αφροδίτη, την αρχαιότερη που αποκαλεί Ουράνια και τη νεότερη, την Πάνδημη και επιμένει να «καθορίζουμε ποιο είδος αγάπης πρέπει να επαινούμε». Η αγάπη, προτείνει, μπορεί να χωριστεί σε δύο είδη: το «κοινό» είδος, που βιώνουν οι απλοί άνθρωποι, και το «ουράνιο» είδος, το οποίο είναι λεπτότερο και πιο ευγενικό. Για τον Pausanias, η ετεροφυλοφιλική αγάπη είναι πάντα «κοινή», αλλά η ομοερωτική αγάπη μπορεί να είναι είτε «κοινή» ή «ουράνια» ανάλογα με τις προθέσεις των εμπλεκομένων. Το πιο υπέροχο είδος αγάπης, υποστηρίζει ο Pausanias, προκύπτει όταν οι εραστές έλκονται ο ένας από τα λαμπρά μυαλά και τους ενάρετους χαρακτήρες του άλλου, όχι μόνο από ό,τι είναι σωματικά όμορφο. Ενώ ο γιατρός Ερυξίμαχος που παίρνει τη θέση του Αριστοφάνη, ο οποίος υποτίθεται ότι θα ήταν ο επόμενος ομιλητής, αλλά έχει υποκύψει σε μια περίπτωση του λόξυγκα και ενώ του προσφέρει διάφορες θεραπείες για να δοκιμάσει, στο μεταξύ, προσφέρεται εθελοντικά να δώσει τη δική του σύντομη ομιλία.

Βασιζόμενος στη διάκριση του Pausanias μεταξύ κοινής και ουράνιας αγάπης, προτείνει ότι η αγάπη, όπως η ιατρική ή η μουσική, έχει να κάνει με την ισορροπία και την αρμονία. Η ουράνια αγάπη, προτείνει ο Ερυξίμαχος, μοιάζει με καλό καιρό ή καλοκουρδισμένη λύρα: όλα είναι σε αναλογία και τίποτα δεν

είναι υπερβολικό. Η κοινή αγάπη, αντίθετα, μπορεί να περιγραφεί ως μια ανεξέλεγκτη όρεξη που είναι τελικά αυτοκαταστροφική. Κατά την άποψη του Ερυξίμαχου, η δουλειά του ατόμου —και του γιατρού— είναι να καλλιεργεί μέτριες, υγιείς επιθυμίες σε όλους τους τομείς της ζωής, συμπεριλαμβανομένης της αγάπης.

Όταν επιτέλους συνήλθε από τον λόξιγκα, ο Αριστοφάνης προσφέρει τη δική του ομιλία για την αγάπη και ως συγγραφέας δεν θα μπορούσε να μην αναφερθεί σε Μύθους για να αναλύσει το πάθος, το οποίο κυριεύει τον καθένα στην αναζήτηση του Έρωτα. Επειδή είναι διάσημος ως κωμικός θεατρικός συγγραφέας, οι ακροατές του Αριστοφάνη πιθανότατα περιμένουν την ομιλία του να είναι αστεία. Αντίθετα, χρησιμοποιεί έναν παράξενο αλλά συγκινητικό μύθο για να εξηγήσει την προέλευση και τη φύση της αγάπης. Κάποτε τα φύλλα λέει ήταν τρία, το Αρσενικό παιδί του Ήλιου, το Θηλυκό παιδί της Γης, και το Ανδρόγυνο παιδί του φεγγαριού. Τα Ανδρόγυνα είχαν, στρογγυλό κορμό, τέσσερα πόδια, τέσσερα χέρια, ένα κεφάλι με δύο πρόσωπα που κοιτάζουν αντίθετα. Τα Ανδρόγυνα τα βάλανε ακόμα και με τους θεούς και ο Δίας τους τιμώρησε πετώντας έναν κεραυνό και τους χώρισε στη μέση, κάνοντάς τους να αναζητήσουν ο ένας το άλλο και όταν βρισκόντουσαν αγκαλιάζουν ο ένας τον άλλον τόσο σφιχτά μέχρι που πέθαιναν από την πείνα. Αυτή η διαδικασία που προτείνει ο Αριστοφάνης για την αναζήτηση της ευτυχίας, επανενώνοντας οι άνθρωποι τα μισά τους που έλειπαν, συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Η αγάπη, κατά την άποψή του, δεν είναι τίποτα περισσότερο ή λιγότερο από μια αναζήτηση μιας χαμένης ολότητας.

Ο δε Σωκράτης, εφόσον είχε ακούσει προσεκτικά τους προηγούμενους ομιλητές, αρνήθηκε να μιλήσει με επαινετικούς όρους για τον έρωτα, αλλά θα τους διηγηθεί μία συζήτηση που είχε περί έρωτος με μία γυναίκα, την ιέρεια Διοτίμα, την οποία αναγνωρίζει ως μέντορά του σε θέματα αγάπης. Λέει λοιπόν ο Σωκράτης πώς η Διοτίμα του είχε παρομοιάσει τον Θεό Έρωτα σαν Δαίμονα, ο οποίος ποθεί το ωραίο. Και επειδή η σοφία είναι ένα από τα ωραιότερα πράγματα, ο Έρωτας ποθεί τη σοφία και όσους είναι είδη σοφοί, -οι θεοί δεν φιλοσοφούν -, σε αντίθεση με τους ανόητους, οι οποίοι αισθάνονται ικανοποιημένοι με τους εαυτούς τους και δεν έχουν την απαίτηση να μάθουν τίποτα, γι' αυτό και ο Έρωτας πού βρίσκεται ανάμεσα στην ανοησία και στη σοφία φιλοσοφεί. Όσο γιατί την χρησιμότητα του έρωτα στους ανθρώπους η

Διοτίμα μου εξήγησε, λέει ο Σωκράτης, πως αυτοί που ποθούν το ωραίο για πάντα δικό τους είναι οι ερωτευμένοι. Και το αποκτούν με τη γέννηση. Όμως οι άνθρωποι κυοφορούν με το σώμα, και όχι με την ψυχή, καθώς όταν φτάνουν σε ορισμένη ηλικία η φύση αισθάνεται την ανάγκη της γέννησης και όσοι κυοφορούν με το σώμα φροντίζουν να γεννήσουν παιδιά. Ευτυχισμένοι όμως είναι εκείνοι που κυοφορούν με την ψυχή. Αυτοί αποκτούν φρόνηση, σωφροσύνη, και δικαιοσύνη και μπορούν να μετατοπίσουν το ενδιαφέρον τους σε ένα βαθύτερο επίπεδο, από τη σωματική στην ψυχική ομορφιά - την ομορφιά που ενυπάρχει στη δημιουργική σκέψη και τον υγιή συλλογισμό, όπου η ώθηση για αναζήτηση του καλού και της ομορφιάς αντιπροσωπεύει τελικά μια προσπάθεια εξασφάλισης της αθανασίας για τον εαυτό τους, είτε μέσω των απογόνων (σωματική τεκνοποίηση) είτε μέσω της κληρονομιάς κάποιου ως καλλιτέχνη, φιλόσοφου ή πολιτικού (διανοητική τεκνοποίηση). Οι ήρωες του αρχαίου μύθου, υποστηρίζει η Διοτίμα, ήταν όλοι «ερωτευμένοι με την αθανασία». Έτσι λοιπόν αποδεικνύεται πως ο έρωτας είναι ο πόθος για την αθανασία.

Το *Συμπόσιο* του Πλάτωνα, η περιγραφή ενός έρωτα ανίκητου που ο Σοφοκλής αποδίδει στην τραγωδία της *Αντιγόνης* είναι τα θεμέλια που θα δώσουν έμπνευση και ροή και σε άλλους συγγραφείς, ποιητές, ζωγράφους, γλύπτες, μουσικοσυνθέτες, και άλλους αμέτρητους εκφραστές της τέχνης και του λόγου, να περιγράψουν ο καθένας με την τέχνη του αυτό που θεωρούν ότι καθρεφτίζει ο έρωτας.

Επιτρέψτε μου να αναφερθώ σε μερικούς, ξεκινώντας από τον **Μελάμπους**, μάντη, ιατρομάντη και καθαρτή των πρωίμων ιστορικών χρόνων από το Άργος, ο οποίος ρωτούσε τους ασθενείς του, κυρίως αυτούς που «ήτο εις τρυφερήν ηλικίαν», εάν κατά την περίοδο που άρχισαν να αρρωσταίνουν, είχαν κάποια ερωτική περιπέτεια ή απογοήτευση εξ αιτίας αυτού και επέλεγε το αντίδοτο που τους έδινε σύμφωνα με την απάντηση που έπαιρνε.

Ο **Λούκιος Απουλήιος**, Πλατωνικός και Σοφιστής, Λατίνος συγγραφέας, φιλόσοφος, ποιητής και ρήτορας, στο διήγημά του *Έρωτας και Ψυχή* που περιλαμβάνεται στο βιβλίο του *Μεταμορφώσεις* αναφέρει ένα πολύ ωραίο μύθο που αφορά στην υπέρβαση των εμποδίων στον έρωτα, ανάμεσα στην Ψυχή και τον Έρωτα και την απόλυτη ένωσή τους σε έναν ιερό γάμο. Η

Ψυχή, μια πανέμορφη θνητή πριγκίπισσας, η οποία μάγεψε με τη θεϊκή της ομορφιά των ίδιων τον Έρωτα. Η Ψυχή ήταν η ομορφότερη από τις τρεις κόρες του βασιλιά μιας πλούσιας και ισχυρής πόλης, η ομορφιά της ήταν τόσο έντονη που θα μπορούσα να συγκριθεί με τη θεά Αφροδίτη και όποιος την συναντούσε υπέκυπτε μπροστά της. Πολλοί μάλιστα πίστευαν πως η θεά Αφροδίτη είχε κατέβει στη Γη και σταμάτησαν να κάνουν θυσίες στην χάρη της, κάτι που εξόργισε την Θέα και έτσι στέλνει τον γιό της, τον Έρωτα, να τη χτυπήσει με τα βέλη του, κάνοντας την να ερωτευτεί τον πιο ασήμαντο άνθρωπο του κόσμου. Όταν ο Έρωτας αντίκρισε την Ψυχή γοητεύτηκε πάρα πολύ με την ομορφιά της, έπρεπε όμως να υλοποιήσει την υπόσχεση που είχε δώσει στη μητέρα του. Περνώντας το βέλος στο τόξο, αυτό που κάνει κάθε ζωντανό να ερωτεύεται το πρώτο πράγμα που βλέπει, αυτοτραυματίζεται. Κατά συνέπεια, ερωτεύεται βαθιά, παράφορα, την Ψυχή και έτσι παρακούει την εντολή της μητέρας του. Αλλά ο έρωτας του για αυτήν είναι απαγορευμένος και δεν μπορεί να ομολογήσει το συναίσθημα του σε μία θνητή. Σύμφωνα με το μύθο, μετά από περιπέτειες, η Ψυχή, που την έχουν εγκαταλείψει στην κορφή κάποιου έρημου και άγριου βουνού, για να αποφύγει το γάμο της, με το τερατώδες φίδι που είχε προβλέψει το μαντείο του Θεού Απόλλωνα, με τη βοήθεια των ανέμων του Ζέφυρου θα καταλήξει σε ένα βασιλικό παλάτι όπου αόρατοι υπηρέτες θα τη φροντίζουν και ένας μυστηριώδης εραστής, που απαγορεύεται να τον κοιτάξει και δεν θα δει ποτέ τα χαρακτηριστικά του, θα την κάνει ευτυχισμένη. Οι αδερφές της όμως τη βρίσκουν και της λένε πως ο μυστηριώδης εραστής της δεν είναι παρά το τερατώδες φίδι, ο οποίος θα τη φάει αφού γεννήσει το παιδί του. Έτσι ψυχή ένα βράδυ, αποφασίζει να τον αντικρίσει όταν εκείνος κοιμάται και να τον σκοτώσει. Όταν όμως μπαίνει στο δωμάτιο της με ένα αναμμένο λυχνάρι και ένα σπαθί, -για να σκοτώσει το τερατώδες φίδι, όπως τις είχαν πει οι αδερφές της- αυτό που αντικρίζει είναι τον φτερωτό θεό Έρωτα, να αναπαύεται αμέριμνος στην κρεβατοκάμαρα της. Όταν αντιλαμβάνεται ο Έρωτας τι έχει συμβεί απομακρύνεται από κοντά της και από τότε η Ψυχή περιφέρεται ψάχνοντας τον Έρωτα, μέσα από περιπλανήσεις και δοκιμασίες. Ο **Όσιος Μάξιμος Ομολογητής**, μία από τις σημαντικότερες ιστορικές και εκκλησιαστικές προσωπικότητες της βυζαντινής περιόδου, λέει κάτι πολύ όμορφο: «Και δίχα τῆς κατ’ ἐπιθυμίαν δυνάμεως, οὐ συνίσταται πόθος, οὗτό τέλος ἐστίν ἡ ἀγάπη». Χωρίς την επιθυμία δε μπορεί να υπάρξει πόθος, ούτε

τελικά και η αγάπη. Δηλ., μαζί πόθος και επιθυμία πρέπει να βρουν την έκφρασή τους στο κατάλληλο πρόσωπο και έτσι να φτάσουν στο θαύμα του έρωτα και της αγάπης.

Ο **Leo Buscaglia**, Αμερικανός συγγραφέας και ομιλητής κινήτρων, στο *Να ζεις, ν' αγαπάς και να μαθαίνεις*, ένα από τα καλύτερα και πιο πολυδιαβασμένα βιβλία του, περιγράφει τον έρωτα ή την αγάπη με τα εξής λόγια: «Το να αγαπάς δεν είναι τίποτα. Το να σε αγαπούν είναι κάτι. Το να αγαπάς και να αγαπιέσαι είναι το παν».

Για να μιλήσει κανείς για τον Έρωτα και την Αγάπη, είναι σαν να περιγράφει ολόκληρη την ανθρώπινη ζωή σε μία πρόταση, κάτι πολύ δύσκολο!

Σε ό,τι αφορά στον Τεκτονισμό, ας δανειστούμε από το *Συμπόσιο* τα λόγια της Διοτίμα στον Σωκράτη: «Είναι ο Έρωτας για τη γνώση και τη Σόφια αυτό που ωθεί τον άνθρωπο (τον Τέκτονα) στην αναζήτηση».